

Vladimir Kavčič

Pesnik in policistka

Prešernova družba, Ljubljana 1989

Po branju Kavčičevega najnovejšega romana ostaja spodaj podpisani prepričan, da je Kavčičeva najbolj prepričljiva knjiga še vedno roman *Zapisnik* (1973). *Zapisnik* je še pred Hofmanovo *Nočjo do jutra* ali Torkarjevim *Umiranjem na obroke*, če omenim le dva v svojem času najbolj razpita romana s sorodno tematiko, prinesel na dan tisto manj znano, največkrat zamolčano ali retuširano resnico o NOB in povojnih političnih procesih. Za same literarne kvalitete *Zapisnika* to seveda še nič ne pomeni, še zlasti, ker je danes večina tistega, kar so včeraj med vrsticami, predvčerajšnjim pa tudi skozi rešetke pripovedovali romanopisci, že več ali manj legitimna téma časopisnih strani in žeton v političnih bojih. Romanopisje in dramatika pač več nista edini možni prostor politične artikulacije, drugačnih pogledov na zgodovino in zatočišče vseh tistih, ki so morali, če niso hoteli svojega uma uporabljati zgolj privatno ali v temačnih arhivih kakega inštituta, v javnosti misliti v metaforah.

Bolj kot zaradi svojih politično emancipacijskih in katarzičnih učinkov je *Zapisnik* za današnjega bralca zanimiv zaradi svojih nespornih »znotrajliterarnih« odlik in stilno-žanrskih inovacij, ki jih je vpeljal v povojno slovensko romanopisje. Žal pa roman *Pesnik in Policistka* ravni *Zapisnika* še zdaleč ne dosega. Čeprav verjetno niti ni bil napisan s takšnimi ambicijami in mu je šlo bolj za žanrsko pripoved, ki pa so jo pokopale ravno »literarne« pretenzije. Uspelo žanrsko pisanje ostaja za slovensko prozo še zmeraj bolj izjema kot pravilo in s tem deli usodo slovenskega filma, kar pa je že druga, neprimerno bolj žalostna zgodba.

Vznemirljivi naslov *Pesnik in policistka* napeljuje na marsikaj. Vnaprej lahko že povem, da v romanu ne gre za poezijo, do neke mere gre kvečjemu za tisto, čemur se strokovno reče varnostno-obveščevalna dejavnost, čeprav do prave kriminalistične štorije (žal) ne pride. Če je *Zapisnik* nastajal v času razcveta kraljestva sistema socialističnega samoupravljanja, pa *Pesnik in policistka* govori že o simptomih njegovega kolapsa. Hkrati je tudi roman o različnih generacijah, o tem, kakšne so njihove reakcije na razpad samoupravnega univerzuma.

Kavčič združuje ljubezen do literature z ljubeznijo do resnice – literatura mu pomeni medij, prek katerega »na umetniški način« dojemamo resnico o »družbeni totalnosti«. Resnica, ki jo pripoveduje Kavčičevo pisanje, je skrajni relativizem, spremljan s pesimističnimi meditacijami in pisan z utrujeno vednostjo modreca, ki ga nobena stvar na svetu več ne preseneča, saj ljudje in njihove ideje prihajajo in odhajajo prehitro, da bi lahko imeli kakšen trajnejši, substancialnejši pomen.

V uvodnem poglavju, ki se na koncu ponovi in s katerim se roman tudi sklene, pripovedovalec razgrne svojo metafiziko, ki je, kot že rečeno, zavezana relativnosti kot svoji premisi. Po svoji temeljni določenosti je celotna pripoved pravzaprav eksemplarične narave, služi namreč ilustraciji v prvem poglavju ekspliciranega »pogleda na svet«, kar je na začetku celo nedvoumno povedano, saj so bili, kot lahko breme, »živi ljudje« s »pisateljsko preudarnostjo« izbrani zato, da se odkrije, »ali zastavljena vprašanja v resnici kaj pomenijo«. Vendar se zdi uvodno razmišljanje za celotno strukturo romana moteče, ker sama fabula in slogovni prijemi s svojo preprostostjo in marsikdaj banalno zastavitvijo niso na ravni vprašanj, na katera naj bi bilo odgovorjeno.

Dogajanje v romanu, ki ga usmerja tretjeosebni pripovedovalec, je postavljeno v neko ljubljansko časopisno hišo. Glavni akterji so trije: Sanja, mlada novinarka iz funkcionarske družine, ki dobi službo zaradi svojega zvenečega priimka, potem urednik Birska, ki skuša uresničevati še pred nekaj leti priljubljeno krilatico o novinarju kot družbeno-političnem delavcu. Ostane še novinar srednjih let, ki mu kolegi pravijo Pesnik, vendar ne zaradi njegovih pesniških podvigov, ampak zato, ker njegov obraz spominja na peso... Ta pisateljska domislica se ne zdi ravno najbolj posrečena in še manj duhovita. Nasploh je Pesnik najslabše izdelana in okarakterizirana figura, ki niha med ultralevičarskimi popadki in navduševanjem nad vzhodnjaško življenjsko filozofijo, kar ne gre najbolj skupaj. Kljub temu, da so glavni akterji dva moška in ena ženska, zaradi česar se domišljija bralk in bralcev nezadržno razvna, do pravega ljubezenskega trikotnika sploh ne pride. Tisto, za kar ponavadi gre, se namreč razreši v dvoje.

Trije glavni akterji v romanu predstavljajo tri generacije, od katerih vsaka ponuja svojo resnico o času, v katerem živijo, pripovedovalec pa se od vsake teh resnic s prikrito ironijo in cinizmom distancira. Nasproti si stojijo različne interpretacije zgodovine, od katerih nobena zares izrazito ne prevlada. Svet, v katerem je dano Kavčičevim junakom živeti, je negotov in brez jasne prihodnosti. Stare vrednote se razkrajajo in iluzije so izgubljene, kar ima za posledico marsikatero osebno dramo. Nad vsemi, tudi nad mlajšo generacijo, leži senca zgodovine, ki sega pol stoletja nazaj, v vojni čas. Vojne torej po pol stoletja še ni konec, travme se prenašajo iz generacije v generacijo, od očetov na sinove. V romanu se ne zgodi nič zares usodnega – ključni dogodki so se zgodili že zdavnaj in določili življenjske usode posameznih oseb, ki se zdijo precej klišej-

sko izbrane in psihološko neprepričljivo tematizirane. Trdno zgrajeno fabulo zamenjujejo epizodne scene in nizanje dostikrat povsem banalnih prizorov ali prozaičnih meditacij. Tudi zaključek je odprt in negotov – morda zaradi splošnega relativizma, ki je v romanu *Pesnik in policistka* najznačilnejša poteza sveta, ljudi, njihovih vrednot, idej in ideologij. Ob relativizmu časa, v katerem se »pretekle zasluge (...) sprevrčajo v prihodnje breme« in v katerem se dogaja razvrednotenje vseh vrednot, ostaja edina, tako rekoč neizpodbitna pozitiviteta le dejstvo, da je roman izšel v trideset tisoč izvodih.

Matevž Kos